

Spodbujanje otrokovega uma:

VODNIK ZA STARŠE

RAABE
*Společně pro kvalitní
vzdělávání*

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

©2023

Avtorice: dr. Maruša Laure, Alja Kregel, Sabina Ograjšek

Urednice: dr. Marta Licardo, Maša Orel, mag. Hana Splavcová, dr. PhDr. Zora Syslová, dr.

Ta publikacija je nastala v okviru projekta „DEveloping the CognitivE Potential of Preschoolers from Disadvantaged Backgrounds“ (2022-1-CZ01-KA220-SCH-000086145).

Ta projekt je bil izveden s finančno podporo Evropske unije.

Za vsebino publikacije je odgovorna izključno avtorska skupina.

Publikacija ne izraža stališč Evropske komisije in Evropska komisija ni odgovorna za kakršnokoli uporabo informacij, ki jih vsebuje.

Izdajatelj

Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o.
Husinecká 903/10, 130 00 Praga 3
www.raabe.cz, email: raabe@raabe.cz

v letu 2023, 1. izdaja

Grafično oblikovanje, urejanje in prelom: Magnus I, s. r. o.

ISBN 978-80-7496-537-1 (online; pdf)

KOORDINATOR PROJEKTA

PROJEKTNÍ PARTNERJI

Spodbujanje otrokovega uma:

VODNIK ZA STARŠE

Razvijanje kognitivnega potenciala predšolskih otrok iz ranljivih skupin
(DECODE)

Ta publikacija je del projekta „Razvoj kognitivnega potenciala predšolskih otrok iz ranljivih skupin (DECODE)“ (2022-1-CZ01-KA220-SCH-000086145).

Projekt se je izvajal s finančno podporo Evropske unije.

Za vsebino publikacije je odgovorna izključno avtorska skupina.

Publikacija ne izraža stališč Evropske komisije in Evropska komisija ni odgovorna za uporabo informacij, ki jih publikacija vsebuje.

Vsebina

Uvod	7
1. Kognitivni razvoj	9
1.1 Zaznavanje	9
1.2 Pozornost	11
1.3 Spomin	14
1.4 Mišljenje	16
1.5 Jezik	19
2. Socialni in čustveni razvoj	22
3. Izvršilne funkcije	24
4. Podpora otrokovemu miselnemu potencialu v domačem okolju	26
5. Razumevanje otrokovih potreb na podlagi spremljanja	30
Literatura	33

Uvod

Dragi starši,

v sodobnem svetu, kjer prevladujejo hitre spremembe in nenehno pridobivanje novih znanj, postaja razumevanje kognitivnega razvoja otrok ključnega pomena. Starši predšolskih otrok predstavljate ključne udeležence v eni izmed najbolj pomembnih faz človeškega razvoja. V predšolskih letih se vaši otroci učijo in razvijajo hitreje kot kadarkoli kasneje v življenju in vsak dan prinaša nove priložnosti za njihovo rast in razvoj.

Ta priročnik je zasnovan kot preprost, a informativen vodnik, ki vam bo pomagal razumeti, kako se vaš predšolski otrok uči, raste in doživlja svet. Z osredotočanjem na praktične nasvete in preproste, a učinkovite strategije, boste pridobili znanje, ki vam bo pomagalo podpirati in spodbujati kognitivni razvoj vašega otroka.

Vsak trenutek v življenju vašega otroka je priložnost za njegovo učenje, rast in napredek. Starši in skrbniki imate pri tem neprecenljivo vlogo, saj ne samo da oblikujete otrokove izkušnje, temveč predstavljate tudi njihove prve učitelje in vodnike. Ne glede na izzive, s katerimi se lahko srečamo na tej poti, je pomembno zavedanje, da je vsak majhen korak, ki ga naredimo v podporo otrokovega razvoja, korak k ustvarjanju njihove boljše prihodnosti. Vaša podpora, razumevanje in vodenje so ključni za oblikovanje pozitivne, zdrave in uspešne prihodnosti za vaše otroke.

1. Kognitivni razvoj

1.1 Zaznavanje

Avtor: Alja Krevel

Kaj je zaznavanje?

Zaznavanje je zapleten proces, s katerim ljudje organiziramo in osmišljamo čutne informacije, ki jih dobimo iz okolice. Svet okoli sebe zaznavamo s petimi čutili: vidom, sluhom, dotikom, okusom in vonjem. Te številne čutne oblike nam dajejo bogate zaznavne informacije o svetu in stvareh, ki jih počnemo.

Kateri so ključni pojmi na področju zaznavanja?

Vidno zaznavanje je proces osmišljanja tistega, kar vidimo. To je ključnega pomena za učenje, sporazumevanje in premikanje. Otrokom pomaga razumeti, kje so stvari v prostoru in kako so povezane med seboj. Omogoča jim sočasno uporabo vida in ročnih spretnosti, na primer pri lovljenju žoge.

Slušno zaznavanje je sposobnost razumevanja in razlaganja zvokov, ki je ključna za komunikacijo. Otrokom pomaga prepoznati znan glas v hrupni sobi in locirati določen zvok.

Tipno zaznavanje je proces interpretacije informacij z dotikom, ki je pomemben za fizično interakcijo z okoljem. Otroci tipno zaznavanje med drugim uporabljajo tudi za raziskovanje tekstur in temperature. Pomaga jim tudi poimenovati predmet, ne da bi ga videli.

Zaznavanje vonja je sposobnost prepoznavanja in razlaganja vonjav, ki so pogosto povezane z našimi čustvi in okoljem. Povezano je lahko tudi s spominom, saj si otroci zapomnijo in prepoznajo določene vonjave.

Zaznavanje okusa je sposobnost prepoznavanja okusov, ki se močno povezuje z vohom za boljše dožemanje okusnih izkušenj. S pomočjo zaznavanja okusa se lahko otroci naučijo razlikovati posebne vrste različnih živil in jih ločiti glede na intenzivnost okusa.

Kako poteka razvoj zaznavanja?

Rojstvo - 6 mesecev

Otroci začnejo uporabljati svoja čutila za spoznavanje okolice. Pri tem:

- vidijo barve in stvari, ki so nekoliko oddaljene,
- poskušajo posnemati zvoke, ki jih slišijo,
- dajejo igrače v usta in se dotikajo stvari okoli sebe.

7-18 mesecev

Otroci začnejo uporabljati svoja čutila za spreminjanje načina igre in raziskovanja. Pri tem:

- se začnejo s stvarmi igrati drugače, npr. mečkajo predmete ali hrano,
- opazijo stvari, ki jim stojijo na poti, in jih obidejo, npr. se plazijo okoli mize, da bi dobili igračo,
- spremenijo način hoje glede na to, po čem hodijo, npr. previdno stopajo po kamnitih tleh.

16 - 24 mesecev

Otroci vedno bolj uporabljajo svoja čutila, da bi ugotovili, kako sodelovati s stvarmi okoli sebe.

- Radi se igrajo z vodo in peskom,
- uživajo v igrah žgečkanja.

21-36 mesecev

Otroci začnejo bolj učinkovito uporabljati svoja čutila in spremenijo svoje vedenje med igro in raziskovanjem. Otroci:

- med barvanjem posnemajo odrasle, npr. rišejo črte ali kroge,
- razumejo in ravnajo previdno, ko držijo nekaj občutljivega, tudi pri simbolni igri, npr. pri hoji po prstih z navidezno skodelico čaja.

Kako podpreti razvoj zaznavanja pri vašem otroku?

Raznolike izkušnje otroku nudijo mentalno vadbo, ki okrepi in oblikuje njegov razvijajoči se um. Oglejmo si nekaj zabavnih dejavnosti, ki lahko spodbudijo otrokov zaznavni razvoj.

Rojstvo - 9 mesecev

Ustvarite jim privlačen prostor, tako da postavite ogledala in pisane igrače tako, da jih bodo lahko videli. Veliko jim prepevajte, saj je vaš glas zanje najlepši. Seznanite jih z različnimi predmeti različnih barv, zvokov in tekstur.

7-18 mesecev

Na tej stopnji je vaš malček pripravljen na senzorično igro! Ustvarite košarico z zakladom, napolnjeno s predmeti različnih tekstur, vonjav in zvokov.

16-24 mesecev

Izberite zgodbo in jo oživite s svojim glasom - šepetajte kot veter, rjovite kot lev ali piskajte kot miška. Z gibanjem med branjem je branje še bolj zabavno.

21-36 mesecev

Vaš malček postaja pravi raziskovalec. Spodbudite njegovo radovednost z zanimivimi vprašanji, na primer: "Kakšen je občutek barve med tvojimi prsti?" ali "Kakšne oblike lahko vidiš v oblakih?"

1.2 Pozornost

Avtor: Alja Krevcl

Kaj je pozornost?

Procesi pozornosti so ključnega pomena za učinkovito delovanje v vsakdanjem življenju. Predstavljajte si nešteto zvokov in predmetov okoli nas - pozornost pomaga otrokom, da niso preobremenjeni in se osredotočijo na tisto, kar je pomembno. Pozornost je lahko aktivna ali pasivna. Ko se otroci namerno osredotočijo na nekaj, na primer na gradnjo stolpa iz kock, to imenujemo aktivna pozornost. Po drugi strani pa je pasivna pozornost tista, ki pritegne njihovo pozornost, ne da bi se za to potrudili, na primer glasen hrup.

Kateri so ključni pojmi na področju pozornosti?

Usmerjena pozornost: Predstavljajte si sobo, polno otrok, ki se pogovarjajo. Če vaš otrok sliši svoje ime in se odzove, uporablja usmerjeno pozornost. Med vsem, kar se dogaja okoli njega, je sposoben izbrati tisto, kar je pomembno.

Vzdrževana pozornost: To je sposobnost, ki omogoča, da se lahko neprekinjeno osredotočite na eno stvar. Raziskave kažejo, da se vzdrževana pozornost razvija do 10. leta starosti in nato ostane bolj ali manj na enaki ravni, dokler ne začne upadati v starejših letih.

Selektivna pozornost: To pomeni, da se lahko zavestno odločimo, da se osredotočimo na nekaj, kot je branje knjige, in hkrati zanemarimo druge motnje, na primer hrup s igrišča.

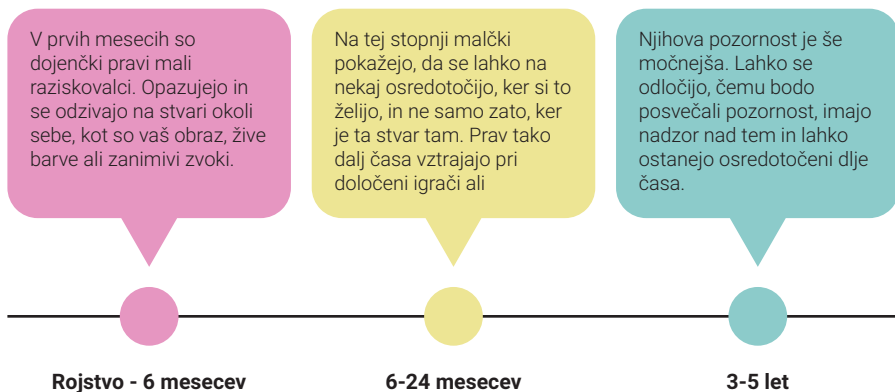
Deljena pozornost: Kadar je otrok sposoben biti pozoren na več stvari hkrati, na primer na barvanje med poslušanjem zgodbe, uporablja deljeno pozornost.

Skupna pozornost: Do skupne pozornosti pride, ko vi in vaš otrok istočasno posvečata pozornost isti stvari. Na primer, ko oba opazujeta slikanico in razpravljata o njenih slikah, skupaj usmerjata pozornost. To je zelo pomembno, saj je povezano z načinom, kako otroci razumevajo svet okoli sebe in kako se učijo komunicirati z drugimi.

Otroci morajo ohranjati pozornost pri različnih nalogah, za to pa je potrebna kombinacija razmišljanja, čustvovanja in motivacije. Če je otrok pod velikim stresom, mu to lahko oteži proces pozornosti.

Kako poteka razvoj pozornosti?

Ko otroci rastejo, je njihova pozornost postaja bolj usmerjena in nadzorovana ter traja dlje časa. Sčasoma postanejo bolj sistematični pri uporabi svoje pozornosti. Razumevanje pozornosti je ključnega pomena, saj je temelj učenja. Če otroci znajo biti pozorni, se lahko tudi bolje nadzorujejo in se naučijo delovati v našem zapletenem svetu.

Kako podpreti razvoj pozornosti pri vašem otroku?

Kot starši lahko s spodbujanjem pozornosti svojih otrok naredite izjemen korak pri postavljanju temeljev za njihov kognitivni in socialni razvoj. Tukaj je nekaj spodbudnih dejavnosti in podpornih strategij za razvijanje in krepitev pozornosti pri predšolskih otrocih:

Dejavnosti za izboljšanje pozornosti

Igre osredotočanja

Družabne igre so lahko odlična način za krepitev pozornosti.

Nadzorovan čas pred zasloni

Pedagogi predlagajo, da otroci, stari od 2 do 5 let, čas pred zaslonom omejijo na eno uro ali manj na dan.

Branje

Pripovedovanje zgodbe otroku je lahko ena izmed najbolj obogatitvenih dejavnosti. Postavljajte vprašanja, kot sta: "Kaj misliš, da se bo zgodilo potem?" ali "Ali lahko najdeš miško na tej strani?" To ne le pritegne pozornost, temveč tudi spodbuja radovednost in razumevanje.

Sestavljanke

Ne glede na to, ali gre za 10-delno živalsko sestavljanke ali bolj zapleteno sestavljanke, je to zanesljiv način za razvoj mladih možganov.

Podporne strategije za izboljšanje pozornosti:

Aktivni odmori

Ves dan se občasno ukvarjajte s telesno dejavnostjo. Ti aktivni odmori lahko poživijo njihovo energijo in pomagajo ohraniti zbranost med mirnejšimi dejavnostmi.

Vzpostavitev rutine

Dosledna dnevna rutina lahko otrokom zelo koristi. Če vedo, kaj lahko pričakujejo, lahko zmanjšajo tesnobo in se bolje osredotočijo. Predvidljivost lahko pripomore k razvoju pozornosti, ne glede na to, ali gre za določen čas za branje ali uganke.

Odstranite motilce

Ustvarite okolje za spodbujanje pozornosti, tako da zmanjšate število motečih dejavnikov. Če vaš otrok igra igro ali sestavlja sestavljanke, izklopite televizor ali glasbo ter poskrbite, da bo prostor razmeroma miren.

1.3 Spomin

Avtor: Sabina Ograjšek

Kaj je spomin?

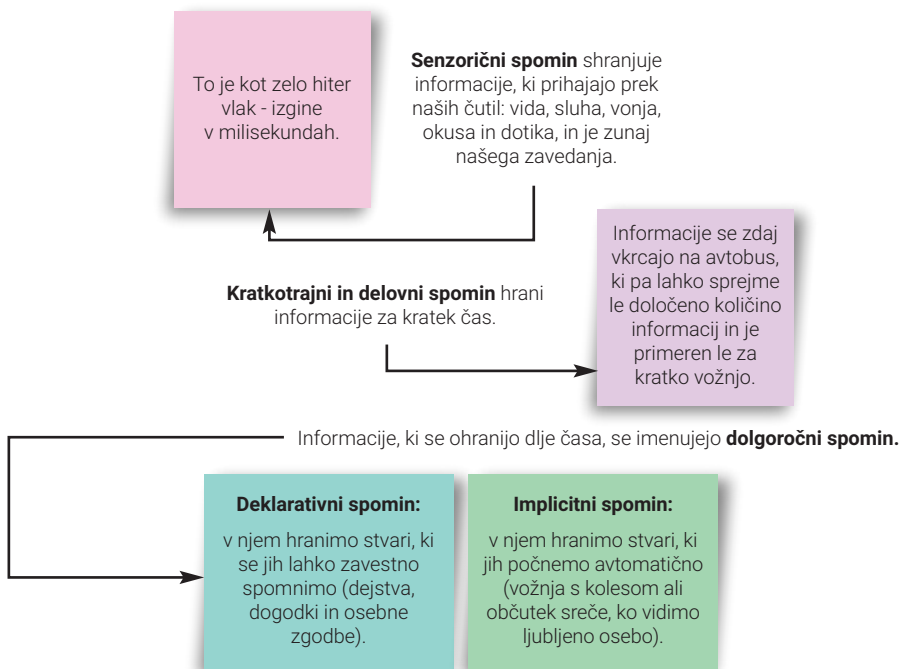
Spomin se nanaša na kognitivne procese zbiranja, kodiranja, shranjevanja, ohranjanja in poznejšega priklica informacij. Če bi vam zastavili vprašanje, kot je: »Kaj ste počeli včeraj?« ali »Kam ste šli lani na počitnice?«, bi verjetno vedeli odgovor, in to zaradi spomina, ki predstavlja bistveni kognitivni proces. Spomin določa, kdo smo, kaj smo počeli, koga in kaj poznamo.

Kateri so ključni pojmi pri spominu?

Za boljše razumevanje sistema spomina je dobro poznati nekaj osnovnih pojmov, povezanih s spominskimi procesi. Proces učenja in pomnjenja poteka v treh fazah: kodiranje, shranjevanje in priklic:

- **Kodiranje** je opredeljeno kot začetno učenje informacij.
- **Shranjevanje** se nanaša na ohranjanje informacij v daljšem časovnem obdobju.
- **Priklic** je možnost dostopa do informacij, ko jih potrebujemo.

Pozabljanje se pojavi, ko so naši poskusi priklica informacij neuspešni. Ti različni procesi potekajo znotraj spominskega sistema. Trije bistveni elementi pomnjenja so:

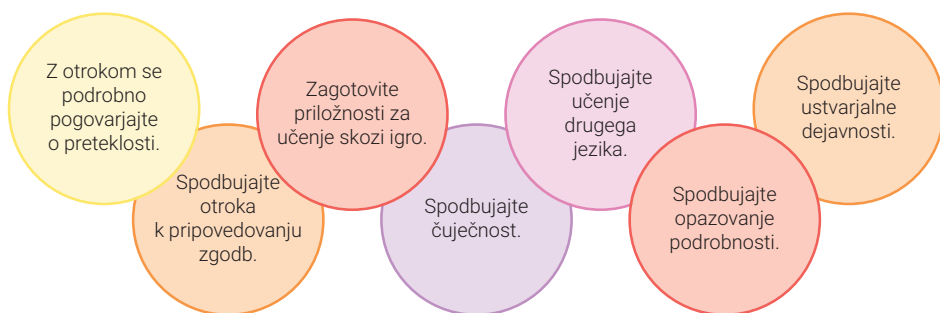
Kako poteka razvoj spomina pri otrocih?

Že ob rojstvu imajo dojenčki sposobnost kratkoročnega in dolgoročnega spomina. Malčki in otroci v predšolski dobi spominske strategije uporabljajo nezavedno, a ko dopolnijo okoli tri leta, začnejo razumeti in prepoznavati svoje zmožnosti pomnjenja. Do šestega leta se otroci zavedajo, kdaj si morajo nekaj zapomniti, vendar imajo lahko težave pri pomnjenju. Ko otrok odrašča, se njegove spominske strategije z vajo in izkušnjami izboljšujejo.

Kako lahko podprete otrokov razvoj spomina?

Spomin je pomemben za številne vidike v otrokovem razvoju - od osredotočanja na naloge, razmišljanja, govorjenja, razumevanja jezika, branja, socialnih veščin in matematike.

Kot starši imate ključno vlogo pri spodbujanju razvoja otrokovega spomina v prvih letih življenja. Obstaja več praktičnih strategij, s katerimi lahko podprete razvoj spomina pri otrocih:

1.4 Mišljenje

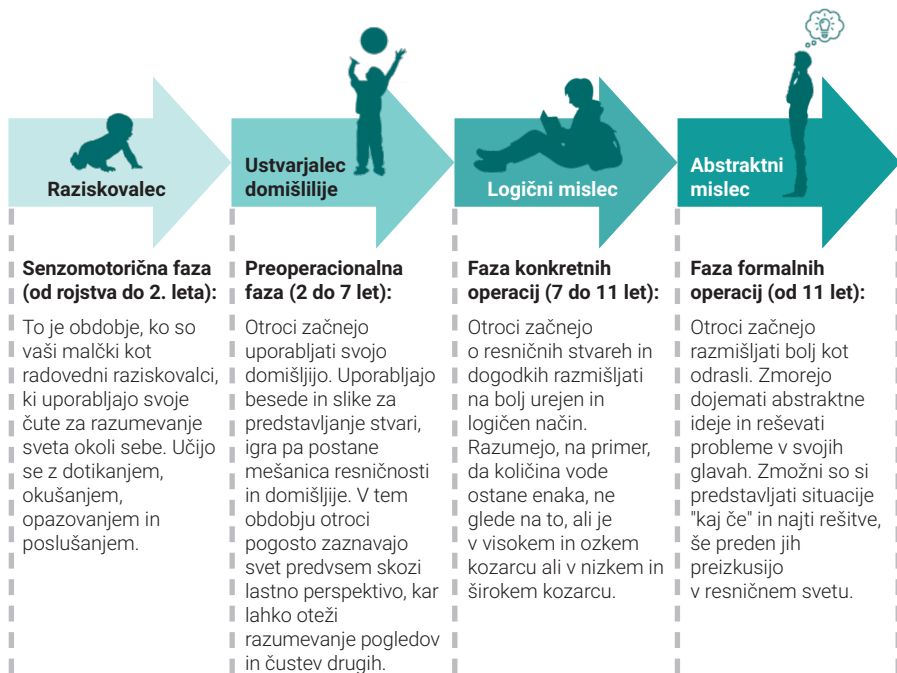
Avtor: Maruša Laure

Kaj je mišljenje?

Mišljenje vključuje številne procese, kot so presojanje, razmišljanje, reševanje problemov in ustvarjanje. Omogoča nam oblikovanje prepričanj, mnenja, obdelavo informacij in interakcijo z okoljem. Mišljenje je dinamičen proces in predstavlja ključen del našega vsakdanjika.

Kako poteka razvoj mišljenja pri otrocih?

Miselne sposobnosti otrok se razvijajo postopno, oblikuje jih njihovo okolje in izkušnje. Otroci so kot mali raziskovalci, ki nenehno razvijajo svoje razumevanje sveta. Psiholog Jean Piaget je predstavil pomembno teorijo kognitivnega razvoja. Po tej teoriji so otroci aktivni učenci, ki nenehno gradijo in dopolnjujejo svoje znanje.

Kateri so ključni koncepti, povezani z razvojem otroškega mišljenja?

Razumevanje ključnih konceptov, ki so povezani z razvojem otroškega mišljenja, vam kot staršem lahko pomaga bolje podpirati razvoj vašega otroka.

Razmišljanje o stvareh, ki niso na vidiku

predstavlja otrokovo sposobnost, da si v mislih predstavlja nekaj, čeprav le-to ni vidno. Na primer, otrok se lahko igra s svojim najljubšim avtomobilčkom in si predstavlja, kako ga bo pozneje vozil.

Osredotočanje na en vidik

Otrok lahko na primer zmotno presodi, da ima visok in ozek kozarec več soka kot nižji in širši, saj se osredotoča zgolj na višino, ne pa na širino, kar vodi v napačno sklepanje, da je v višjem kozarcu več tekočine.

Razumevanje sveta iz lastne perspektive

Otroci običajno razumejo svet samo iz svoje perspektive, kar jim otežuje prepoznavanje, da drugi lahko dojemajo stvari drugače. Na primer, med igro skrivalníc otroci pogosto mislijo, da če sami ne vidijo nekoga, tudi ta oseba ne more videti njih.

Kako lahko podpirate razvoj miselnih sposobnosti vašega otroka?

Kot starši lahko imate veliko vlogo pri razvoju miselnih sposobnosti vašega otroka. V nadaljevanju predstavljamo, na kakšen način lahko podprete razvoj miselnih sposobnosti vašega otroka.

■ Skupaj se igrajte

Preproste igre, kot so skrivalnice, pomagajo otrokom razumeti vzrok in posledico. Sodelujte z otrokom v igrah, ki spodbujajo razmišljanje in reševanje problemov.

■ Bodite zgled v razmišljanju

Pogovarjajte se z otrokom o vaših lastnih procesih razmišljanja. Na primer, ko razmišljate na glas, kako rešiti določen problem, otroku pokažete, kako se uporabljajo miselne veščine.

■ Spodbujajte načrtovanje in sklepanje

Vključite otroka v vsakodnevne odločitve, kot je izbira poti do trgovine ali razmišljanje, zakaj nekatere igrače potrebujejo baterije. To bo spodbudilo njihovo sposobnost načrtovanja in logičnega razmišljanja.

■ Podpirajte radovednost

Odgovarjajte na otrokova vprašanja in spodbujajte njihovo radovednost. Raziskovanje in postavljanje vprašanj sta ključna za razvoj miselnih sposobnosti.

■ Bodite potrpežljivi

Razumevanje, da se miselne sposobnosti razvijajo postopoma, je pomembno. Podprite otroka, tudi če se sooča z izzivi pri razmišljanju in sklepanju.

1.5 Jezik

Avtor: Sabina Ograjšek

Kaj je jezik?

Jezik se nanaša na uporabo zvokov, znakov ali pisnih simbolov z namenom sporazumevanja ali izražanja. Ljudje se že od rojstva naprej sporazumevajo s svetom okoli sebe. Dojenčki se sporazumevajo z zvoki (jok) in telesno govorico (kazanje in druge geste). Med 8. in 18. mesecem starosti pa se zgodi pomemben razvojni mejnik, ko dojenčki oz. malčki začnejo govoriti z besedami.

Kateri so ključni pojmi pri jeziku?

- **Zvoki:** Jezik vključuje zvoke, ki jih proizvedemo, ko govorimo.
- **Besede:** Jezik sestavljajo besede, ki imajo pomen in jih je mogoče povezati v celoto z namenom izražanja idej.
- **Stavki:** V jeziku se uporabljajo stavki, ki jih sestavljajo besede, ki izražajo zaključene misli in ideje.
- **Pomeni:** Besede in stavki imajo pomene, ki nam omogočajo, da se sporazumevamo.
- **Komunikacija:** Jezik nam omogoča, da se pogovarjamo in razumemo drug drugega.

Kako poteka razvoj jezika pri otrocih?

Jezikovni razvoj pri otrocih poteka predvsem v zgodnjem otroštvu. Po vsem svetu se otroci učijo govoriti po podobnem časovnem okviru. Prve prepoznavne besede običajno izrečejo med 10. in 18. mesecem starosti, prve večbesedne izjave pa med 14. in 24. mesecem starosti. Do tretjega leta starosti so otroci sposobni tvoriti večbesedne stavke. Med 4. in 7. letom starosti otroci bistveno napredujejo pri razumevanju drugih ljudi ter pri jasnem in organiziranem izražanju. Bolje znajo razmisliti, kako njihove besede in zgodbe dojemajo drugi, ter se znajo smiselno pogovarjati in pripovedovati zgodbe.

Kako lahko podprete otrokov razvoj jezika?

Starši imajo ključno vlogo pri otrokovem jezikovnem razvoju in so bistvenega pomena pri zagotavljanju priložnosti, ustvarjanju podpornega okolja in omogočanju interakcij, ki spodbujajo otrokov jezikovni razvoj in podpirajo pismenost. Ker se otroci pogosto učijo tako, da opazujejo in posnemajo odrasle, morate kot starši poskrbeti za to, da boste otroku dober zgled. Tukaj je nekaj nasvetov, kako biti dober zgled svojemu otroku:

Govorite počasi in razločno.	Vzpostavite očesni stik.	Pozorno poslušajte, kadar se otrok pogovarja z vami.	Otroku omogočite, da se odzove, tako da po vaših povedih naredite premor.	Z izraznim jezikom se pogovarjajte o predmetih, dejanjih in čustvih.	Komentirajte, kaj otrok počne pri dejavnosti.
Uporabljajte kratke povedi.	Bodite zgled pravilne izgovarjave in stavčne strukture.	Ne prekinjajte otroka, ko govori.	Med govorjenjem uporabljajte znake, kretnje ali dejanja, da lažje prenesete pomen.	Uporabljajte bogato besedišče.	Ne popravljajte otroka v govoru, le ponovite njegov stavek v pravilni obliki kot odmev.

Starši z različnimi vedenji, prepričanji in praksami oblikujejo jezikovne izkušnje svojih otrok in tako prispevajo k njihovem pridobivanju jezikovnih spretnosti. Kot starši lahko ustvarite jezikovno bogato domače okolje s pogovorom, branjem knjig, petjem pesmi in zagotavljanjem številnih priložnosti za otrokovo raziskovanje in komunikacijo. V nadaljevanju je navedenih nekaj strategij, ki vam lahko pomagajo ustvariti spodbudno okolje:

	Pogovori	<p>Z otrokom imejte pogoste in smiselne pogovore. Postavljajte vprašanja odprtega tipa. Razširite otrokove besede tako, da jih ponavljate in nadgrajujete. Spodbujajte otrokove poskuse komunikacije. Izbirajte različne teme za pogovore.</p>
	Branje	<p>Branje naj bo vsakodnevna dejavnost. Izberite knjige, primerne otrokovi starosti. Z otrokom se pogovarjajte o besedah, ki jih ne pozna, in mu razložite pomen teh besed. Med branjem pokažite na besede v knjigi, ko jih izgovarjate. Otroka vključite v branje tako, da ga spodbujate, da govori, sprašuje in ugiba, kaj se bo zgodilo v nadaljevanju. Berite knjige z različnimi temami in tako razširite njihov besedni zaklad.</p>
	Petje	<p>Pojte otroku in z njim. Izberite preprosta in ponavljajoča se besedila. Izberite različne glasbene zvrsti. Ustvarjajte pesmi s prilagojenimi besedili, povezanimi z otrokom. Otroka spodbujajte, da dopolnjuje nedokončane pesmi (npr. zadnjo besedo v kitici, ki jo zapoje). Uporabite glasbo za utrjevanje novih pojmov (npr. učenje abecede). Glasbo uporabljajte med vsakodnevnimi opravili.</p>
	Igra	<p>Uporabljajte nove besede in postavljajte vprašanja odprtega tipa. Spodbujajte otroka, da poimenuje predmete v sobi. Odzivajte se na otrokovo vodenje in poskrbite za preproste opise dogodkov, ki se zgodijo med igro. Dajte navodila.</p>

2. Socialni in čustveni razvoj

Avtor: Alja Kregel

Kaj je socialni in čustveni razvoj?

V prvih letih življenja majhni otroci usvajajo ključne socialne in čustvene spretnosti, kot so obvladovanje čustev, deljenje z vrstniki in upoštevanje navodil. Te temeljne spretnosti so bistvene za razvoj pismenosti, računanja in drugih kognitivnih sposobnosti, ki so pomembne za šolski in vseživljenjski uspeh.

Ključne socialne in čustvene spretnosti so:

Samozavedanje

- prepoznavanje in razumevanje lastnih čustev ter njihovega vpliva na dejanja.

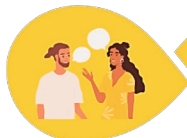
Samouravnavanje

- sposobnost uravnavanja misli, čustev in vedenja v različnih situacijah.

Socialno zavedanje

- razumevanje in sočustvovanje z ljudmi iz različnih okolij in kultur.

Odnosne spretnosti

- bistvenega pomena za vzpostavljanje in ohranjanje pozitivnih odnosov z različnimi ljudmi.

Odgovorno sprejemanje odločitev

- upoštevanje etike, varnosti in morebitnih posledic svojih dejanj.

Kako poteka socialni in čustveni razvoj?

Na socialni in čustveni razvoj otrok pomembno vplivajo njihovi odnosi z družinskimi člani in skrbniki, vključno s tistimi v vrtcu. Ker se možgani v zgodnjem otroštvu hitro razvijajo, lahko kakovost otrokovih zgodnjih izkušenj postavi trdne ali krhke temelje za njegovo odzivanje na svet okoli sebe.

Kako podpreti socialni in čustveni razvoj pri vašem otroku?

Podpiranje otrokovega socialnega in čustvenega razvoja je ključnega pomena za otrokovo blagostanje. Predlagamo nekaj praktičnih načinov za spodbujanje tega razvoja:

Ustvarite varen prostor in pozitivno vzdušje

Otroku zagotovite poseben, varen prostor, kjer se lahko po potrebi sam umiri. To mu daje občutek varnosti in čustvenega nadzora. Spodbujajte odprt dialog in aktivno poslušanje.

Modelirajte ustrezno vedenje

Ker se otroci pogosto učijo z opazovanjem svojih staršev, modelirajte ustrezno vedenje - deljenje z drugimi, izražanje hvaležnosti, obzirnost in odkrito čustvovanje. Vaša dejanja vam bodo služila kot neprecenljiva lekcija o odnosih z drugimi.

Krepite pozitivno vedenje

Otroke pohvalite, kadar koristno delujejo v družbi. Priznavanje njihovih prizadevanj in dobrega vedenja jih spodbuja, da s tem vedenjem nadaljujejo. Otroka konkretno pohvalite za njegova dejanja, npr. "Zelo lepo si pospravil za seboj."

Učite sočutje

Spodbujajte otroka, naj upošteva čustva drugih v različnih situacijah. To mu bo pomagalo bolje razumeti čustva drugih.

Spodbujajte sodelovanje

Otroku omogočite sodelovanje in igro z drugimi otroki v okviru družinj, skupinskih dejavnosti in ekipnih športov, kar ga bo naučilo bistvenih veščin sodelovanja in timskega dela.

3. Izvršilne funkcije

Avtor: Alja Krevel

Kaj so izvršilne funkcije?

Izvršilne funkcije so samoregulacijske sposobnosti, ki jih vsakodnevno uporabljamo za doseganje skoraj vseh naših ciljev in namer. Te spretnosti in procesi nam pomagajo pri načrtovanju, upravljanju časa, spremljanju več nalog, vključevanju preteklega znanja v razprave, vrednotenju idej, razmišljanju o delu in prilagajanju med razmišljanjem, branjem in pisanjem.

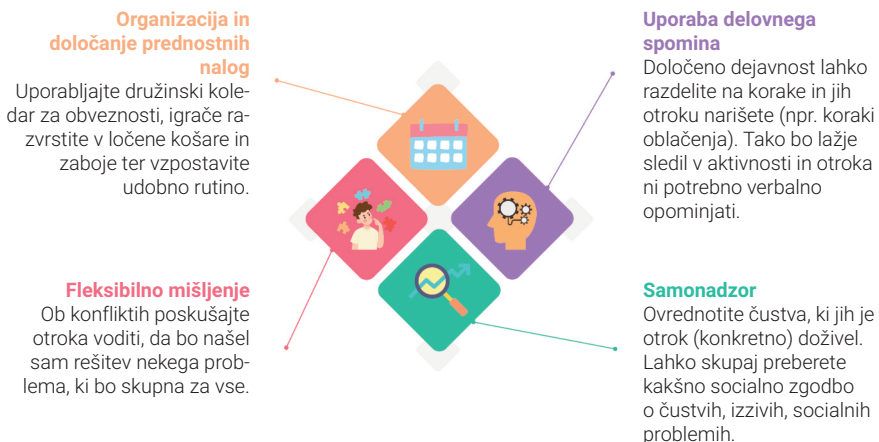
Otroci s slabše razvitim izvršilnim delovanjem se lahko zdijo bolj neorganizirani kot njihovi vrstniki, potrebujejo nenavadno veliko časa, da se oblečejo, ali pa se počutijo preobremenjene pri preprostih opravilih. Ti otroci imajo lahko težave pri načrtovanju, pripovedovanju zgodb, zaporednem urejanju podrobnosti, pridobivanju informacij iz spomina, opravljanju nalog, samostojnem ustvarjanju idej in ohranjanju informacij med sočasnim drugim delom, na primer pri obujanju čevljev otrok ne zmore poslušati še navodil starša.

Kako poteka razvoj izvršilnih funkcij?

Otroci razvijajo izvršilne funkcije od rojstva do odrasle dobe, pri čemer imajo ključno vlogo pozitivni stiki z odraslimi. Topli in podporni odnosi s pomembnimi odraslimi lahko krepijo občutek varnosti, kar otrokom pomaga razviti pozitivne odnose s starši in drugimi odraslimi. Ta samozavest je ključnega pomena za raziskovanje sveta, razvijanje samostojnosti in izpopolnjevanje spretnosti reševanja problemov. Izvršilne funkcije so sestavni del učnega uspeha, telesnega in duševnega zdravlja, delovne storilnosti in socialnih kompetenc.

Kako podpreti razvoj izvršilnih funkcij pri vašem otroku?

V nadaljevanju je predstavljenih pet področij izvršilnega funkcioniranja in nekaj idej, kako lahko pomagate pri njegovem razvoju.

Odlično orodje za izboljšanje izvršilnih funkcij je igra. Te lahko izboljšajo sposobnosti načrtovanja, organiziranja in odločanja, hkrati pa zagotavljajo zabavo in krepijo bistvene življenjske spretnosti.

4. Podpora otrokovemu miselnemu potencialu v domačem okolju

Avtor: Maruša Laure

Vzpostavite vzpodbudno okolje

Vaš dom je osnovno učno okolje vašega otroka. Zagotovite, da je to varno in spodbudno mesto, ki omogoča radovednost in raziskovanje, ob primernem nadzoru za zagotavljanje varnosti.

	Izrazite svojo ljubezen	Toplo in ljubeče okolje je bistvenega pomena za miselni razvoj vašega otroka. Majhne geste naklonjenosti, kot so objem, crkljanje ali pomirjujoč dotik, otroku dajejo občutek varnosti in čustvene stabilnosti, ki krepijo njihovo samozavest in duševno zdravje.
	Zagotovite čisto in varno okolje	Poskrbite, da bodo predmeti in igrače, s katerimi se vaš otrok igra, čisti in varni. Redno preverjajte morebitne nevarnosti in igrače čistite, da ohranite čistočo.
	Zagotovite strukturirane osebne prostore	Struktura je ključna za razvoj otroka, saj nudi občutek predvidljivosti in varnosti. Lasten prostor za spanje pomaga pri vzpostavljanju dobrih spalnih vzorcev, pomembnih za spomin in zbranost. Ločen prostor za igro ali učenje zmanjša motnje in spodbuja zavzeto učenje.
	Vzpostavite rutino	Red in doslednost otroku dajeta občutek varnosti. Uvedba stalnega dnevnega reda v domačem okolju lahko podpre miselni razvoj in okrepi občutek predvidljivosti in varnosti.
	Omejite moteče dejavnike	Moteči dejavniki pogosto ovirajo otrokov razvoj. Z zmanjšanjem motečih dejavnikov, kot so pretirana uporaba zaslonov ali hrup, lahko ustvarite ugodne pogoje za otrokovo učenje in razvoj.

Spodbujajte otrokovo radovednost

Priprava okolja za razvoj otrokovih sposobnosti vključuje obkrožanje z raznolikimi dražljaji in spodbujanje njihove naravne radovednosti.

	Zagotovite razvojno ustrezne igrače in pripomočke	Spodbudno okolje za otrokov razvoj vključuje manj strukturirane igrače, kot so kamni, palice in kocke, omogočajo otrokom gradnjo hiš, letal in drugih struktur, spodbujajo domišljjsko igro in fleksibilnost mišljenja. Takšne igrače, skupaj s pripomočki za simbolno igro, so ključne za razvoj jezikovnih spretnosti in abstraktnega mišljenja.
	Redno jim ponujajte bralni material	V vašem domu naj bodo na voljo slikanice in knjige, primerne otrokovim jezikovnim in razvojnim zmožnostim. Med branjem otroku uporabljajte raznolike glasove in izraze, da bo branje zanimivo in prilagojeno otrokovim sposobnostim, s tem pa tudi bolj prijetno in učinkovito za njegov razvoj.
	Izkoristite vsakodnevne pogovore	Vsak pogovor z otrokom je lahko priložnost za učenje in rast. Z vsakdanjimi pogovori vpeljujte nove izraze, pripovedujte zgodbe ter krepite otrokovo željo po odkrivanju in postavljanju vprašanj.
	Otroka spodbujajte k igranju miselnih iger	Skupaj igrajte sestavljanke, namizne igre, igre spomina ali preproste igre s kartami. Te dejavnosti spodbujajo njihov um, izboljšujejo sposobnosti kritičnega razmišljanja in nudijo priložnosti za vaše kakovostno preživljanje časa z otrokom.
	Vključujte črke in številke v otrokovo vsakdanje igre	Za učenje simbolov, kot so črke in številke, ter pojmov, kot so barve, geometrijski liki, deli dneva, prostorski pojmi in deli telesa, uporabljajte raznolike pristope. Te vključujejo štetje predmetov, prepevanje pesmi, iskanje črk in števil v okolici ter izkoriščanje brezplačnih spletnih virov, da bi tako otroku zagotovili bogato in interaktivno učno izkušnjo.

Poskrbite za zdravje in prehrano

Za otrokovo dobrobit sta ključna uravnotežena prehrana in gibanje. S kakovostno prehrano in vzpodbujanjem telesne dejavnosti lahko okrepimo njihov fizični in kognitivni razvoj ter splošno zdravje.

Ponudite hranljive obroke

Otroku zagotovite zdrave obroke in prigrizke, ki podpirajo njihovo rast in razvoj sposobnosti. V njihovo prehrano vključite raznoliko sadje, zelenjavo, polnozrnata živila in beljakovine. Omejite sladke prigrizke in pijače, da spodbujate splošno zdravje.

Spodbujajte aktiven življenjski slog

Spodbujajte telesne dejavnosti, ki promovirajo koordinacijo, ravnotežje in koncentracijo. Igrajte se zunanje igre, žogarske igre ali se ukvarjajte z dejavnostmi, ki jih spravijo v gibanje. Telesna igra ne podpira samo njihovega telesnega razvoja, temveč tudi spodbuja njihov kognitivni, socialni in čustveni razvoj.

Spodbujajte ljubezen do učenja

Negovanje ljubezni do učenja je dragoceno in lahko oblikuje otrokovo prihodnjo pot. Z uporabo strategij kot so spodbujanje uživanja v učenju, podpora otrokovim interesom, postavljanje lastnega zglada pri učenju, pozitivno sprejemanje napak ter kultiviranje radovednosti in vprašanj, lahko vzbudimo in utrdimo otrokovo ljubezen do učenja skozi celo življenje.

	Učenje naj bo zabavno	Naredite učenje privlačno z igrami, praktičnimi aktivnostmi in humorjem, ki učenje spremenijo v zabaven proces.
	Sledite njihovim interesom	Pozorno spremljajte otrokove interese in temu prilagajajte učne izkušnje. Spodbujajte otroka k raziskovanju področij, ki ga privlačijo, in mu zagotovite ustrezne vire, literaturo in pripomočke, ki so usklajeni z njegovimi zanimanji.
	Bodite zgled učenja	Pokažite navdušenje nad učenjem z deljenjem lastnih interesov in zavzemanjem za miselne dejavnosti. Otroku bodite vzor s tem, da opazuje, kako se posvečate branju, raziskovanju novih informacij in hobijem, ki zahtevajo vztrajnost in učenje.
	Sprejmite napake priložnosti za učenje in rast	Naučite otroka, da so napake del učnega procesa, in jih spodbujajte, da se iz izzivov učijo in napredujejo. Vztrajnost pri reševanju problemov in cenjenje prizadevanj so pomembnejši kot sami dosežki.
	Spodbujajte radovednost in željo po raziskovanju	Spodbujajte otrokovo radovednost tako, da spodbujate postavljanje vprašanj in raziskovanje sveta. Pomagajte jim razumeti svet okoli njih z odgovori in skupnimi raziskovalnimi dejavnostmi.

5. Razumevanje otrokovih potreb na podlagi spremljanja

Avtor: Sabina Ograjšek

Zakaj je pomembno spremljanje otrokovega zgodnjega razvoja?

**Prilagajanje
izobraževanja otroku**

V prvih letih otrokovega življenja je razumevanje njegovih potreb po učenju in razvoju ključnega pomena za zagotavljanje podpore, ki jo potrebuje. Pri tem razumevanju ima pomembno vlogo spremljanje, ki omogoča jasno sliko otrokovih sposobnosti in izzivov. Spremljanje otrokovega razvoja in učenja je zato bistveno iz več razlogov:

Merjenje napredka

Spremljanje vašega otroka omogoča prilagajanje njegove učne izkušnje, kar pomeni, da lahko pedagoški delavci prilagodijo svoje učne metode in materiale tako, da ustrezajo otrokovim edinstvenim prednostim, interesom in hitrosti učenja.

**Prepoznavanje
zdravstvenih in razvojnih
težav**

Spremljanje pokaže, kje je vaš otrok uspešen in kje morda potrebuje dodatno pozornost, da ne bo zaozstajal in da bo ostal v koraku s svojimi vrstniki in učnimi mejniki.

**Ugotavljanje potreb po
zgodnji obravnavi**

Zgodnja leta otrokovega življenja so ključna za odkrivanje morebitnih razvojnih primanjkljajev ali zdravstvenih težav. S pravočasnim spremljanjem se lahko težave odpravijo zgodaj, kar močno izboljša možnosti za pozitivne rezultate.

**Prispevanje k raziskavam
in smernicam**

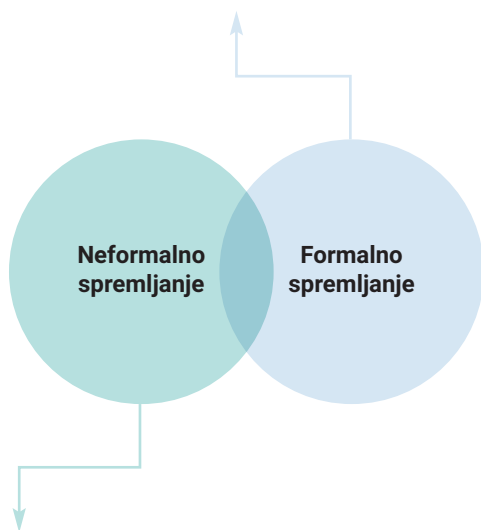
Z zgodnjim spremljanjem lahko ugotovite možne primanjkljaje na posameznih področjih razvoja vašega otroka in mu zagotovite pomoč v primeru, kadar potrebuje prilagojeno izobraževalno podporo.

Spremljanje pomaga pedagoških delavcem in raziskovalcem razumeti vedenje in učenje otrok v zgodnjem otroštvu, kar vodi k izboljšanju izobraževalnih praks in okolja za vse otroke.

Kako poteka spremljanje otrokovega zgodnjega razvoja?

Na področju otrokovega razvoja obstajata dve glavni vrsti ocenjevanja: formalno in neformalno, pri čemer vsako od njiju ponuja edinstven vpogled v otrokov razvoj.

Formalno spremljanje je strukturirano, opravijo ga strokovnjaki in se običajno uporablja za merjenje določenih spretnosti ali sposobnosti. Pomaga ugotoviti, ali se otrok uči in razvija tako, kot se uči večina otrok njegove starosti.

Neformalno spremljanje je manj strukturiran in bolj spontan način razumevanja otrokovega razvoja ter se običajno uporablja za zbiranje informacij o otrokovih interesih, prednostih in izzivih. Vključuje opazovanje vašega otroka v naravnem okolju, pri čemer se opazuje, kako se otrok odziva, rešuje probleme in se giblje v svojem okolju.

Pri ocenjevanju je treba upoštevati namen testiranja, otrokovo starost in razvojne sposobnosti ter kulturni kontekst.

Kakšna je vloga staršev pri spremljanju njihovega otroka?

Med spremljanjem je vaš vpogled v otrokov razvoj zelo pomemben, saj lahko izpostavite vidike svojega otroka, ki v formalnem izobraževalnem okolju morda niso vidni. S tem, ko delite, kar veste o otrokovem razvoju, vedenju in učnih vzorcih, ste dragocen vir informacij. Pomembno vlogo imate tudi pri razlagi in ukrepanju na podlagi rezultatov spremljanja vašega otroka in pri prenosu spoznanj v smiselne ukrepe za njegov razvoj in učenje.

Tako lahko vzgojitelji dobijo celosten vpogled v otrokove sposobnosti in pripravijo podlago za prilagojene izobraževalne strategije.

Literatura

- Alloway, T. P., Gathercole, S. E., Kirkwood, H., & Elliot, J. (2009). The cognitive and behavioral characteristics of children with low working memory. *Child Development, 80*(2), 606–621. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2009.01282.x>
- Ambridge, B., & Lieven, E. V. M. (2011). *Child language acquisition: Contrasting theoretical approaches*. Cambridge University Press.
- Andrade, B., Brodeur, D., Waschbusch, D., Stewart, S. & McGee, R. (2009). Selective and sustained attention as predictors of social problems in children with typical and disordered attention abilities. *Journal of Attention Disorders, 12*(4), 341–352. <https://www.doi.org/10.1177/1087054708320440>
- Baddeley, A. (2003). Working memory and language: An overview. *Journal of Communication Disorders, 36*(3), 189–208. [https://doi.org/10.1016/S0021-9924\(03\)00019-4](https://doi.org/10.1016/S0021-9924(03)00019-4)
- Bauer, P. J. (1997). Development of memory in early childhood. In N. Cowan (Ed.), *The development of memory in childhood* (pp. 83–112). Taylor & Francis.
- Betts, J., McKay, J., Maruff, P. & Anderson, V. (2007). The Development of Sustained Attention in Children: The Effect of Age and Task Load. *A Journal on Normal and Abnormal Development in Childhood and Adolescence, 12*(3), 205–221. <https://doi.org/10.1080/09297040500488522>
- Bjorklund, D. F. (2012). *Children's thinking: Cognitive development and individual differences* (5th ed.). Wadsworth, Cengage Learning.
- Brazelton, T. B. (1992). *Touchpoints: Your child's emotional and behavioral development*. Perseus.
- Breckenridge, K., Braddick, O. & Atkinson, J. (2013). The organization of attention in typical development: A new preschool attention test battery. *British Journal of Developmental Psychology, 31*, 271–288. <https://www.doi.org/10.1111/bjdp.12004>

- Bremner, A. J. & Spence, C. (2017). Chapter Seven – The Development of Tactile Perception. *Advances in Child Development and Behaviour*, 52, 227–268. <https://doi.org/10.1016/bs.acdb.2016.12.002>
- Breyer, T., & Gutland, C. (2015). Introduction. In T. Breyer & C. Gutland (Eds.), *Phenomenology of Thinking: Philosophical Investigations into the Character of Cognitive Experiences* (pp. 1–24). Routledge.
- Brown, A. M. (1990). Development of visual sensitivity to light and colour vision in human infants: A critical review. *Vision Research*, 30, 1159–1188.
- Bull, R., Espy, K. A., & Wiebe, S. A. (2008). Short-term memory, working memory, and executive functioning in preschoolers: Longitudinal predictors of mathematical achievement at age 7 years. *Developmental Neuropsychology*, 33(3), 205–228. <https://doi.org/10.1080/87565640801982312>
- Ceci, S. J., Fitneva, S. A., & Gilstrap, L. L. (2003). Memory development and eyewitness testimony. In A. Slater & G. Bremner (Eds.), *An introduction to developmental psychology* (pp. 283–310). Blackwell publishing.
- Center on the Developing Child, Harvard University (2021). *What Is Executive Function? And how Does it Relate to Child Development?* <https://developingchild.harvard.edu/resources/what-is-executive-function-and-how-does-it-relate-to-child-development>
- Chen, Z. (2020). Milestones: Cognitive. In J. B. Benson (Ed.), *Encyclopedia of Infant and Early Childhood Development (Second Edition)* (pp. 330-338). Elsevier. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/B978-0-12-809324-5.21825-7>
- Cherry, K. (2021). *Social and Emotional Development in Early Childhood: How Kids Learn to Share and Care*. Verrywellmind. <https://www.verywellmind.com/social-and-emotional-development-in-early-childhood-2795106>
- Chomsky, N. (1980). Rules and representations. *Behavioral and Brain Sciences*, 3, 1–61.
- Courage, M. L. & Adams, R. J. (1990). Visual acuity assessment from birth to three years using the acuity card procedure. Cross-sectional and longitudinal samples. *Optometry and Vision Science*, 67, 713–718. <https://www.doi.org/10.1097/00006324-199009000-00011>

- Courage, M. L., & Adams, R. J. (1990). Visual acuity assessment from birth to three years using the acuity card procedure. Cross-sectional and longitudinal samples. *Optometry and Vision Science*, *67*, 713–718.
- Cowan, N. (2005). *Working memory capacity*. Psychology Press.
- DeLoache, J. S. (2014). Early development of the understanding and use of symbolic artifacts. In U. Goswami (Ed.), *Handbook of childhood cognitive development (2nd ed.)* (pp. 312–336). Wiley-Blackwell.
- Deutch, S. L. (2009). Cognitive development. In B. Kerr (Ed.), *Encyclopedia of Giftedness, Creativity, and Talent* (pp. 156-158). SAGE Publications.
- Ehmke, R. (2023). Helping Kids Who Struggle With Executive Functions. Child Mind Institute. <https://childmind.org/article/helping-kids-who-struggle-with-executive-functions/>
- Engle, R. W. (2002). Working memory capacity as executive attention. *Current Directions in Psychological Science*, *11*(1), 19–23. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00160>
- Eysenck, M. W. & Keane, M. T. (2015). *Cognitive psychology: A student's handbook* (7th ed.). Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781315778006>
- Foster, J. F. (2009). Thinking skills. In B. Kerr (Ed.), *Encyclopedia of Giftedness, Creativity, and Talent* (pp. 898-899). SAGE Publications.
- Franklin, A., & Davies, I. R. L. (2004). New evidence for infant colour categories. *British Journal of Developmental Psychology*, *22*(3), 349–377. <https://doi.org/10.1348/026151004X22337>
- Fuentes, J. J. (2004). Inhibitory processing in the attentional networks. In M. I. Posner (Ed.), *Cognitive neuroscience of attention* (pp. 45–55). Guilford.
- Gathercole, S. E., Alloway, T. P., Kirkwood, H. J., Elliot, J. G., Holmes, J., & Hilton, K. A. (2008). *Attentional and executive function behaviors in children with poor working memory*. *Learning and Individual Differences*, *18*, 214–223.
- Gibb, R., Coelho, L., Van Rootselaar, N. A., Halliwell, C., MacKinnon, M., Plomp, I. in Gonzales, C. L. R. (2021). Promoting Executive Function Skills in Preschoolers Using a Play-Based Program. *Frontiers in psychology*, *12*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.720225>
- Goldberg, A. (2006). *Constructions at work*. Oxford University Press.

- Halliday, M. A. K. (2003). *On language and linguistics*. Continuum.
- Heine, B., & Kuteva, T. (2007). *The genesis of grammar: A reconstruction*. Oxford University Press.
- Hoff, E. (2009). *Language development (4th ed.)*. Wadsworth.
- Kellman, P. J. & Arterberry, M. E. (2006). Infant visual perception. In D. Kuhn & R. Siegler (Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 2. Cognition, perception, and language (6th ed.)* (pp. 109–160). Wiley.
- Kochanska, G., Murray, K. & Harlan, E. (2000). Effortful control in early childhood: Continuity and change, antecedents, and implications for social development. *Developmental Psychology, 36*, 220–232. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.36.2.220>
- Leekam, S. R., López, B. & Moore, C. (2000). Attention and joint attention in preschool children with autism. *Developmental Psychology, 36*(2), 261–273. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.36.2.261>
- Lieven, E. (2008). Language development: Overview. In M. M. Haith & J. B. Benson (Eds.), *Encyclopedia of Infant and Early Childhood Development* (pp. 187–200). Academic Press.
- Likcliter, R. & Bahrack, L. E. (2000). The development of infant intersensory perception: advantages of a comparative convergent-operations approach. *Psychological Bulletin, 126*(2), 260–280. <https://www.doi.org/10.1037/0033-2909.126.2.260>
- Lipina, S. J., & Colombo, J. A. (2009). *Poverty and brain development during childhood: An approach from cognitive psychology and neuroscience*. American Psychological Association.
- Litovsky, R. J. & Aschmead, D. H. (1997). Development of binaural and spatial hearing in infants and children. In R. H. Gilkey & T. R. Anderson (Eds.), *Binaural and spatial hearing in real and virtual environments* (pp. 571–592). Erlbaum.
- Marcovitch, S., Boseovski, J. J., Knapp, R. J., & Kane, M. J. (2010). Goal neglect and working memory capacity in 4- to 6-year-old children. *Child Development, 81*(6), 1687–1695. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01503.x>

- Margolin, G., & Vickerman, K. A. (2007). Posttraumatic stress in children and adolescents exposed to family violence: Overview and issues. *Professional Psychology: Research and Practice*, 38, 613–619.
- Marjanovič Umek, L. (2020). Spoznavni razvoj v zgodnjem otroštvu [Cognitive development in early childhood]. In L. Marjanovič Umek & M. Zupančič (Eds.), *Razvojna psihologija*, 2. zvezek [Developmental psychology, Vol. 2] (pp. 342–368). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Matsumoto, D. E. (2009). *The Cambridge dictionary of psychology*. Cambridge University Press.
- McClelland, Tominey, S., Nancarrow, A. in Karing, J. (2020). *Executive function in early childhood*. The Education Hub. <https://theeducationhub.org.nz/executive-function-in-early-childhood/>
- Mcilroy, T. (2023, January 2). *Simple Activities to Increase Preschoolers' Attention Span*. Empowered Parents: Teaching kids through play. <https://empowered-parents.co/10-ways-to-develop-your-preschoolers-concentration-span/>
- Miller, P. H. (2011). Piaget's theory: Past, present, and future. In J. Benson (Ed.), *The Wiley-Blackwell handbook of childhood cognitive development (2nd ed.)* (pp. 649–672). Wiley Blackwell.
- Murphy, L., Laurie-Rose, C., Brinkman, T. & McNamara, K. (2007). Sustained attention and social competence in typically developing preschool-aged children. *Early Child Development and Care*, 177(2), 133–149. <https://www.doi.org/10.1080/03004430500349559>
- National Center for Learning Disabilities (2013). *Executive Function 101*. National Center for Learning Disabilities, Inc.
- National Institute of Child Health and Human Development & the Early Child Care Research Network. (2003). Do children's attention processes mediate the link between family predictors and school readiness? *Developmental Psychology*, 39(3), 581–593. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.39.3.581>
- Palmer, J. (2019). *Social and Emotional Development in Early Learning Settings*. National Conference of State Legislatures. <https://www.ncsl.org/human-services/social-and-emotional-development-in-early-learning-settings>

- Posner, M. (2004). Progress in attention research. In M. I. Posner (Ed.), *Cognitive neuroscience of attention* (pp. 3–9). The Guilford Press.
- Posner, M. I. & Rothbart, M. K. (2005). Influencing brain networks: Implications for education. *Trends in Cognitive Sciences*, 9(3), 99–103. <https://www.doi.org/10.1016/j.tics.2005.01.007>
- Riggs, N. R., Jahromi, L. B., Razza, R. P., Dillworth-Bart, J. E. in Mueller, U. (2006). Executive function and the promotion of social–emotional competence. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27, 300–309. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2006.04.002>
- Roeper, T. (2007). *The prism of grammar*. MIT Press.
- Ruff, H. A., Capazzoli, M. & Weissberg, R. (1998). Age, individuality, and context as factors in sustained visual attention during the preschool years. *Developmental Psychology*, 34, 454–464. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.34.3.454>
- Ruff, H. A., Capazzoli, M., & Weissberg, R. (1998). Age, individuality, and context as factors in sustained visual attention during the preschool years. *Developmental Psychology*, 34, 454–464.
- Sabol, T. J., & Pianta, R. C. (2012). Patterns of school readiness forecast achievement and socioemotional development at the end of elementary school. *Child Development*, 83(1), 282–299. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2011.01678.x>
- Saffran, J. R., Werker, J. F. & Werner, L. A. (2006). The infant’s auditory world: Hearing, speech, and the beginnings of language. In D. Kuhn & R. Siegler (Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 2. Cognition, perception, and language (6th ed.)* (pp. 58–108). Wiley.
- Savage, R., Cornish, K., Manly, T., & Hollis, C. (2006). Cognitive processes in children’s reading and attention: The role of working memory, divided attention, and response inhibition. *British Journal of Psychology*, 97(3), 365–385. <https://doi.org/10.1348/000712605X81370>
- Sensory Processing Development Chart*. (n. d.). <https://childdevelopment.com.au/resources/child-development-charts/sensory-processing-developmental-chart/>

- Slater, A. (2001). Visual perception. In G. Bremner & A. Fogel (Eds.), *Blackwell handbook of infant development* (pp. 5–34). Blackwell.
- Squire, L. R. (2009). Memory and brain systems: 1969–2009. *Journal of Neuroscience*, 29, 12711–12716. <https://doi.org/10.1523/JNEUROSCI.3575-09.2009>
- Sroufe, L. A., Cooper, R. G. & DeHart, G. B. (1996). *Child development: Its nature and course*. McGraw-Hill.
- Sternberg, R. J. (2009). *Cognitive psychology (5th ed.)*. Wadsworth.
- Sternberg, R. J. (2014). Individual differences in cognitive development. In U. Goswami (Ed.), *Handbook of childhood cognitive development (2nd ed.)* (pp. 749–774). Wiley-Blackwell.
- Stevens, C. & Bavelier, D. (2012). The role of selective attention on academic foundations: A cognitive neuroscience perspective. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 2 (Suppl 1), 30–48. <https://doi.org/10.1016/j.dcn.2011.11.001>
- Stichter, J. P., Christ, S. E., Herzog, M. J., O'Donnell, R. M. in O'Connor, K. V. (2016). Exploring the role of executive functioning measures for social competence research. *Assessment for Effective Intervention*, 41, 243–254. <https://doi.org/10.1177/1534508416644179>
- Tomasello, M. (2014). Language development. In U. Goswami (Ed.), *Childhood cognitive development* (pp. 239–257). Wiley Blackwell.
- UNICEF (2021). The State of the World's Children 2021 - On My Mind: Promoting, protecting and caring for children's mental health. <https://data.unicef.org/resources/sowc-2021/>
- Vickerman, K. A. & Margolin, G. (2007). Posttraumatic stress in children and adolescents exposed to family violence: II. Treatment. *Professional Psychology: Research and Practice*, 38(6), 620–628. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.38.6.620>
- Visser-Bochane, M. I., Reijneveld, S. A., Krijnen, W. P., van der Schans, C. P., & Luinge, M. R. (2020). Identifying milestones in language development for young children ages 1 to 6 years. *Academic Pediatrics*, 20(3), 421–429. <https://doi.org/10.1016/j.acap.2019.07.003>

Walker, S. P., Wachs, T. D., Gardner, J. M., Lozoff, B., Wasserman, G. A., Pollitt, E., Carter, J. A. & Child Development Steering Group. (2007). Child development: Risk factors for adverse outcomes in developing countries. *Lancet*, 369(9556), 145–157. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(07\)60076-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(07)60076-2)

Ways to Increase Your Child's Attention Span (2022). Tutor Doctor. <https://www.tutordoctor.co.uk/blog/2022/june/ways-to-increase-your-childs-attention-span/>

What is Social Emotional Learning (SEL): Why It Matters. (2023). National University. <https://www.nu.edu/blog/social-emotional-learning-sel-why-it-matters-for-educators/>

Zupančič, M. (2020). Zaznavni in spoznavni razvoj dojenčka in malčka [Cognitive and perceptual development of infants and toddlers]. In L. Marjanovič Umek & M. Zupančič (Eds.), *Razvojna psihologija; 1. zvezek [Developmental Psychology; Volume 1]* (pp. 203–236). Znanstvena založba filozofske fakultete v Ljubljani